

HELYI ÉRZÉSTELENÍTŐK

DR. AL-KHRASANI MAHMOUD, Ph.D.

Semmelweis Egyetem
Farmakológiai és Farmakoterápiás Intézet

2019

VEZÉRFONAL

- ❑ HATÁSMECHANIZMUS
- ❑ HATÁS-SZERKEZET ÖSSZEFÜGGÉS
- ❑ FARMAKOKINETIKAI TULAJDONSÁGOK
- ❑ KLINIKAI FELHASZNÁLÁS
- ❑ AZ ALKALMAZÁS FORMÁI
- ❑ NEMKÍVÁNATOS HATÁSOK

HELYI ÉRZÉSTELENÍTŐK

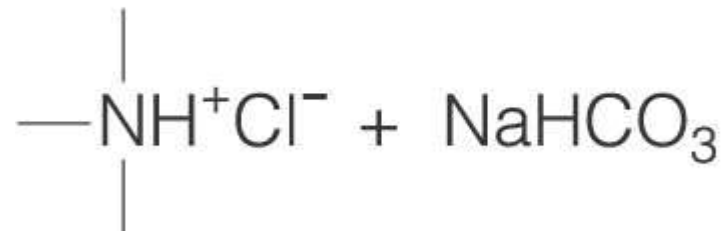
Hatásmechanizmus

Reverzibilisen blokkolják a feszültségfüggő nátrium csatornákat.

Következmény: az akciós potenciál kialakulásának gátlása.

- Lokálisan alkalmazva gátolják a fájdalmat a kialakulás helyén, az ingerlékeny szövetek (gyakorlatban az idegrost) ingerületvezető képességének felfüggesztésével.

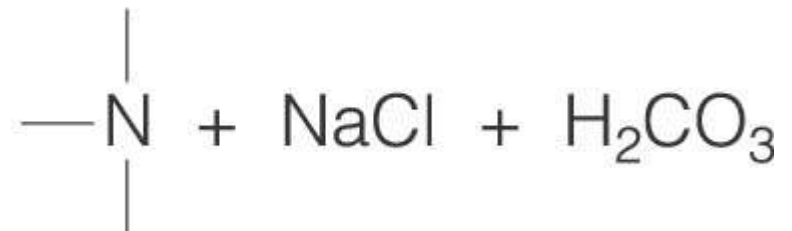
injekciós oldat

hidroklorid
vízoldékony
(disszociált)

pH = 4–6

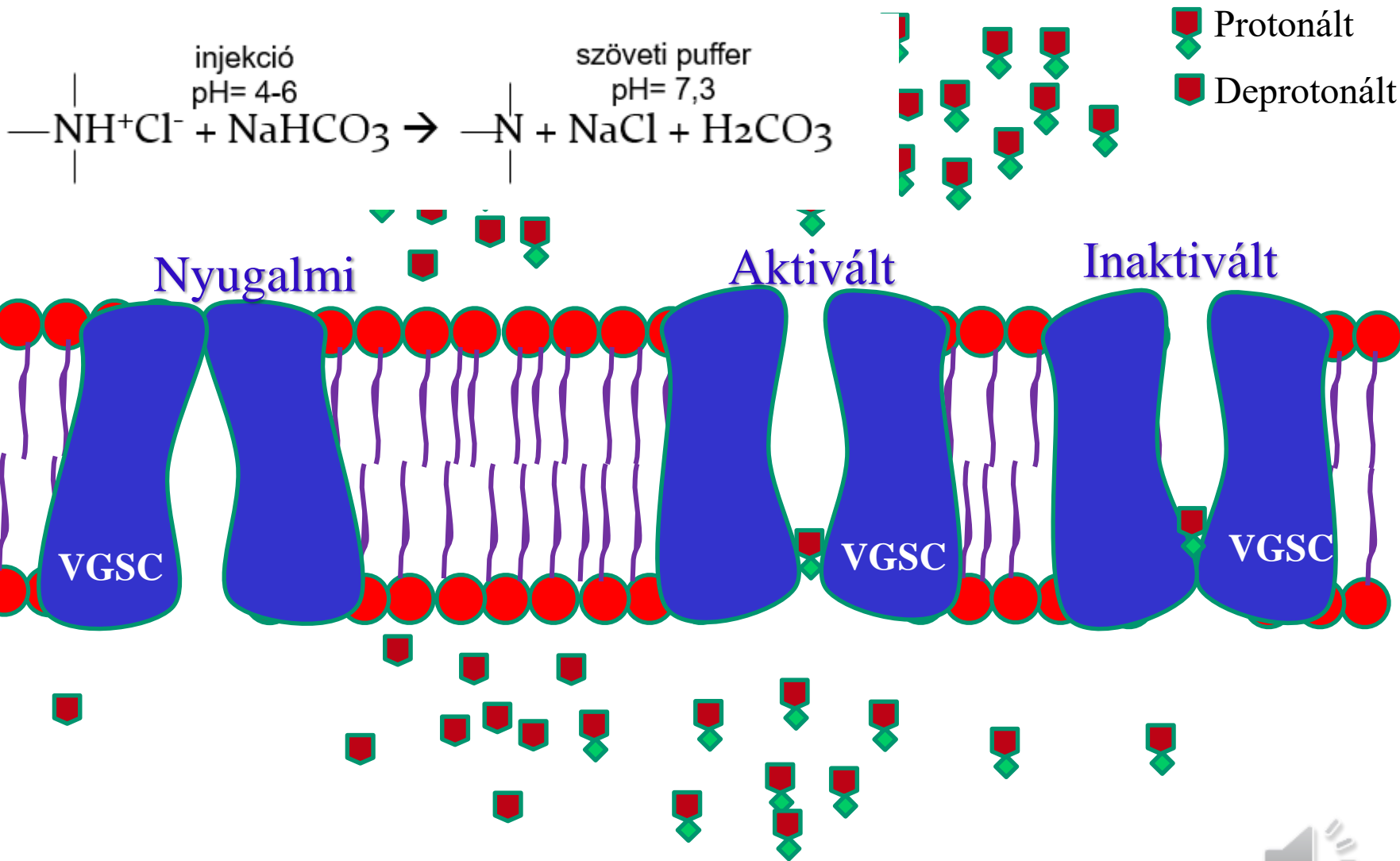
szövetek pufferhatása

szabad bázis
lipoidoldékony
(nem disszociált)

ph = 7,3

HATÁSMECHANIZMUS

HELYI ÉRZÉSTELÉNÍTŐK

„Használat-függő” blokkoló (Frequency-dependent) hatás:

- Minél több nyitott csatorna van, annál nagyobb lesz a hatás.

- **Nyitott** és az **inaktív** állapotú csatornákhöz **kötődnek**.

- Depolarizált idegek (szenzoros, A δ és C) érzékenyebbek

helyi érzéstelenítőkre, mint az alacsonyabb tüzelésű rostok (motoros)

A hatás bekövetkezésének időbeni sorrendje

fájdalom érző rost $\rightarrow$ hideg é. r. $\rightarrow$ meleg é. r. $\rightarrow$ tapintás é. r.

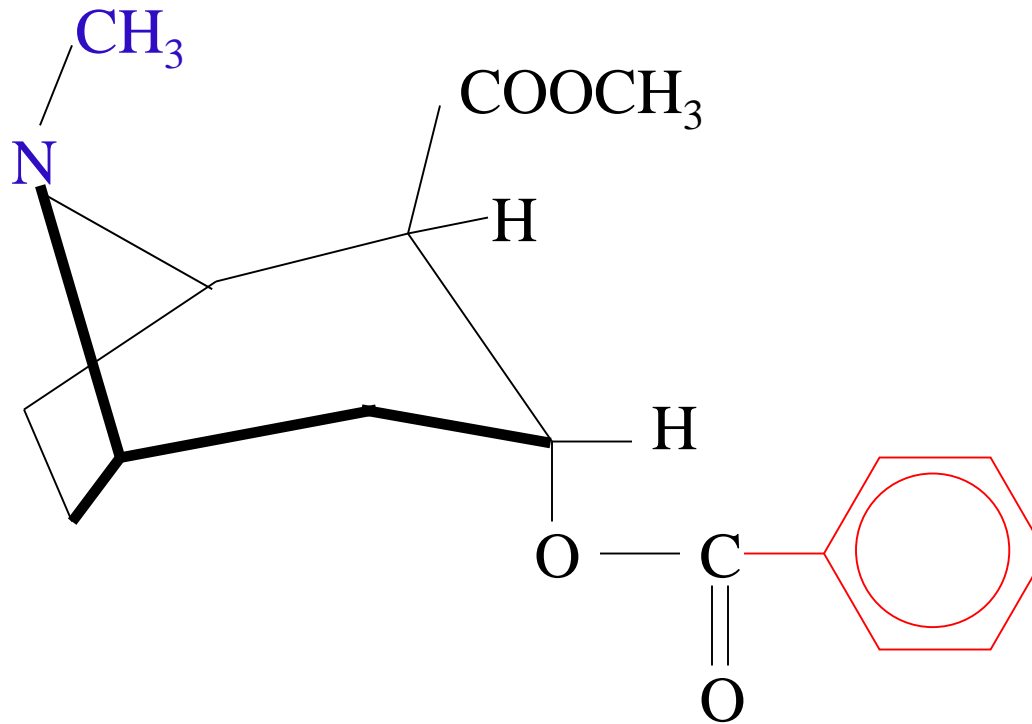
$\rightarrow$ nyomás é. r. $\rightarrow$ mozgató r.

A hatásuk függ: ideg mérete, a myelin jelenléte és mennyisége, az ideg elhelyezkedése (az ideg kötegen belül vagy körül) .

Az idegrostok mérete, és érzékenysége a helyi érzéstelenítők iránt

Idegrost típusa	Funkció	Átmérő (μM)	Myelinizáltság	Vezetési sebesség (m/s)	Blokkolási érzékenység
Aα	Propriocepció, motoros	12-20	Jelentős	70-120	+
Aβ	Tapintás,nyomás	5-12	Jelentős	30-70	++
Aγ	Izomorsó	3-6	Jelentős	15-30	++
Delta	Fájdalom,hőmérséklet	2-5	Jelentős	12-30	+++
Type B	Autonóm preganglioáris	< 3	Csekély	3-15	++++
Type C DRG	Fájdalom	0.4 -1.2	Nincs	0.5-2.3	++++
Szimpatikus (type C)	Postganglionáris	0.3-1.3	Nincs	0.7-2.3	++++

cocain

Amin
(hidrophil)

Intermedier lánc

Aromás csoport
(lipophil.)

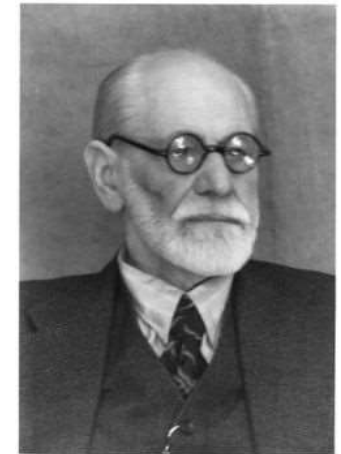
Történelmi vonatkozások

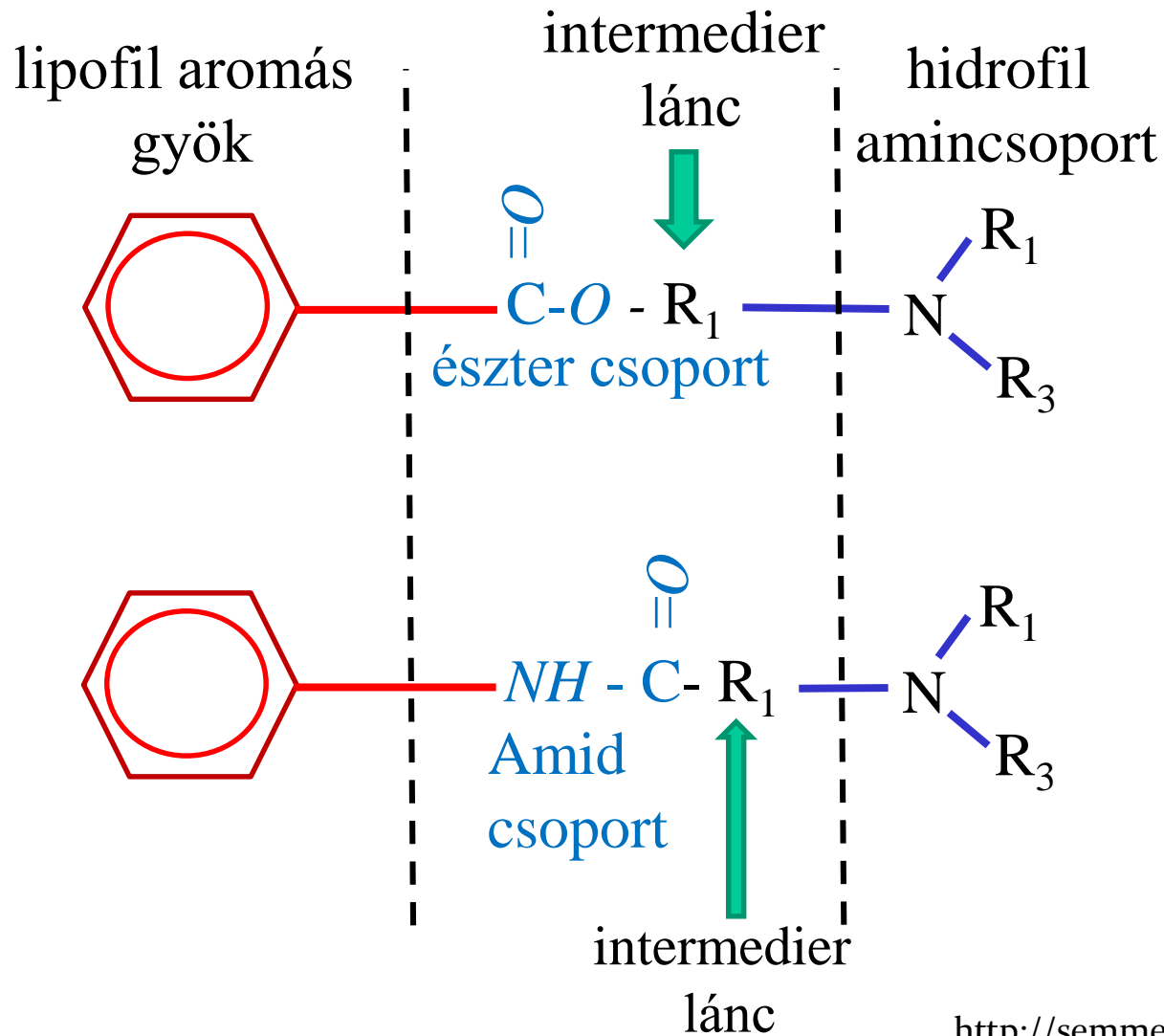
Erythroxyton coca cserje leveleiben: Természetes cocain

- 1860: cocain előállítása (Niemann)
- 1879: cocain helyi érzéstelenítő (Anrep)
- 1884: Carl Koller – Sigmund Freud tanácsát követve – kimutatta a corneára kifejtett hatását
- 1905: Procain (Einhorn)
- 1948: Lidocain (Löfgren & Lundqvist)
- 1957 Mepivacain
- 1963 Bupivacain (Marcaine)
- 1972 Etidocain
- ...

Helyi érzéstelenítők Hatás-Szerkezet Összefüggés

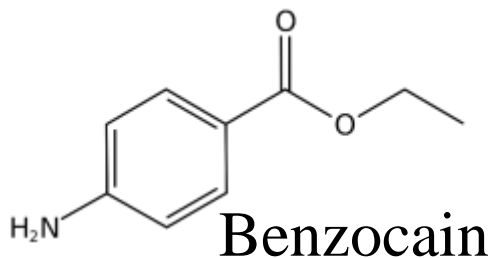

Észter-típusú helyi érzéstelenítők

Procain = 1

	pKa	Hatásbeállása	Potency	Hatástartama
Benzocain	3.5	Csak felületre*		
Procain	9	lassú	1	Rövid (6 perc)
Cocain	8.7	lassú	2	Közepes
2-chloroprocaïn	9.3	gyors	2	Rövid
Tetracain	8.6	lassú	16	Hosszú

* Vízben nem oldható

Amid-típusú helyi érzéstelenítők

	pK _a	Hatásbeállása	Potency Procain=1	Hatás tartama
Lidocain	7.7	gyors	4	közepes
Mepivacain	7.9	gyors	2	közepes
Bupivacain	8.1	lassú	16	Hosszú*
Levobupivacain	8.1	lassú	14	Hosszú#
Ropivacain	8.1	lassú	10	Hosszú
Etidocain	7.9	gyors	16	Hosszú ⁺
Articain tiofen gyűrű+ észter	7.8	gyors	10	közepes
Prilocain	7.9	gyors	3	közepes

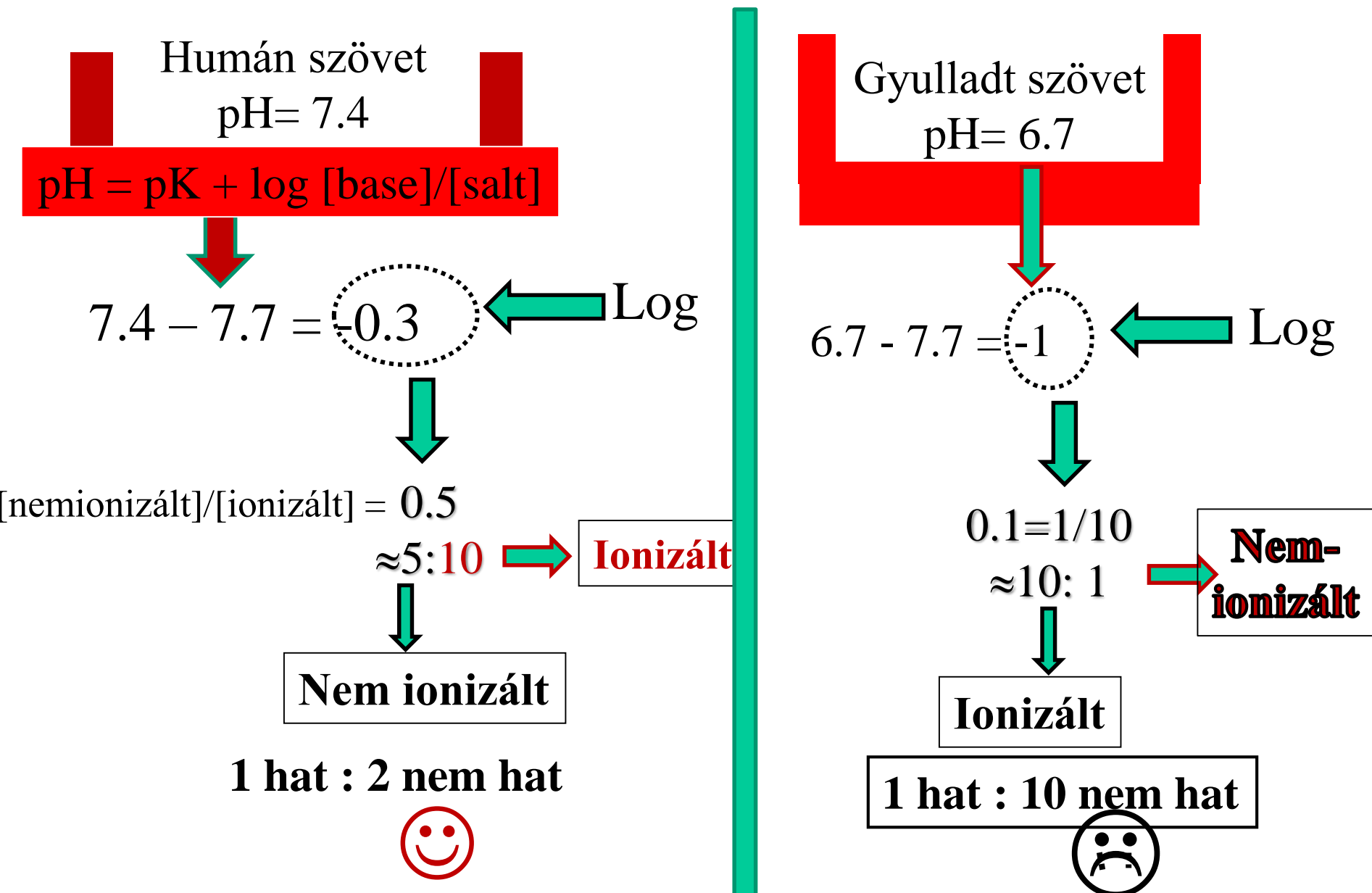
+ Motoros blokádnál (↑myelinhüvely kötődés)

*Kardiotoxikus, #csökkent kardiotoxicitás

Dibucain

Miért gyulladt illetve fertőzött bőrterületen alkalmazva a lidocain hatékonysága csökken.

LIDOCAIN pKa = 7.7

Tetracain pKa = 8.6

Humán szövet

Ph=7.4

$$\text{pH} = \text{pK} + \log [\text{base}]/[\text{salt}]$$

$$7.4 - 8.6 = -1.2$$

Log

$$[\text{nemionizált}]/[\text{ionizált}] = 6/100$$

≈6:100

Nem ionizált

ionizált

Henderson-Hasselbalch egyenlet

$$\text{pH} = \text{pK} + \log [\text{base}]/[\text{salt}]$$

$$\text{pH} = \text{pK} + \log [\text{nonionized}]/[\text{ionized}]$$

$$7.4 = 8.6 + \log [\text{nonionized}]/[\text{ionized}]$$

$$-1.2 = \log [\text{nonionized}]/[\text{ionized}]$$

$$6 \times 10^{-2} = [\text{nonionized}]/[\text{ionized}]$$

$$6/100 = [\text{nonionized}]/[\text{ionized}]$$

$$6:100 = [\text{nonionized}]:[\text{ionized}]$$

Minnél kisebb a pKa (bázis) annál gyorsabb a hatás beállás

HELYI ÉRZÉSTELENITŐK

- Gyenge bázisok (pKa 8-9, fiziológiás pH-n ionizált formában, de nem teljesen).
- kvaterner származékok, amelyek (függetlenül a pH-tól) teljes mértékben ionizáltak, hatástalanok.
- Aktivitásuk erősen pH-függő
  - ↑ lúgos pH-ban (azaz amikor az ionizált molekulák aránya alacsony)
  - ↓ savas pH-ban.
- Gyulladt szövetek gyakran savasak (Ionizáció↑).

Farmakokinetikai tulajdonságok

Felszívódás és Eloszlás

↑ felszívódás mértéke → ↑ toxicitás és HÉ hatása ↓

Adrenalin (vazokonstriktor) adása → felszívódás mértéke ↓ és HÉ hatása és hatástartama ↑ (Adrenalin adása: Hyperthyreosis, pheochromocytoma, súlyos hypertonia, koszorúér-betegség). Katecholaminokra érzékeny betegek!

α antagonisták → ↑ felszívódás mértéke; ergotamin ↓ felszívódás mértéke

- Bupivacain: Tartós hatású, szövetekhez erősebben kötődő

Egyéb vazokonstriktorok:

- Felypressin (rövid hatású V1 vazopresszin-R agonista)

- Oxytocin = Leu⁸-Ileu³-vasopressin

- Arg-vasotocin = Ileu³-vasopressin

- Ornipressin = Orn⁸-vasopressin

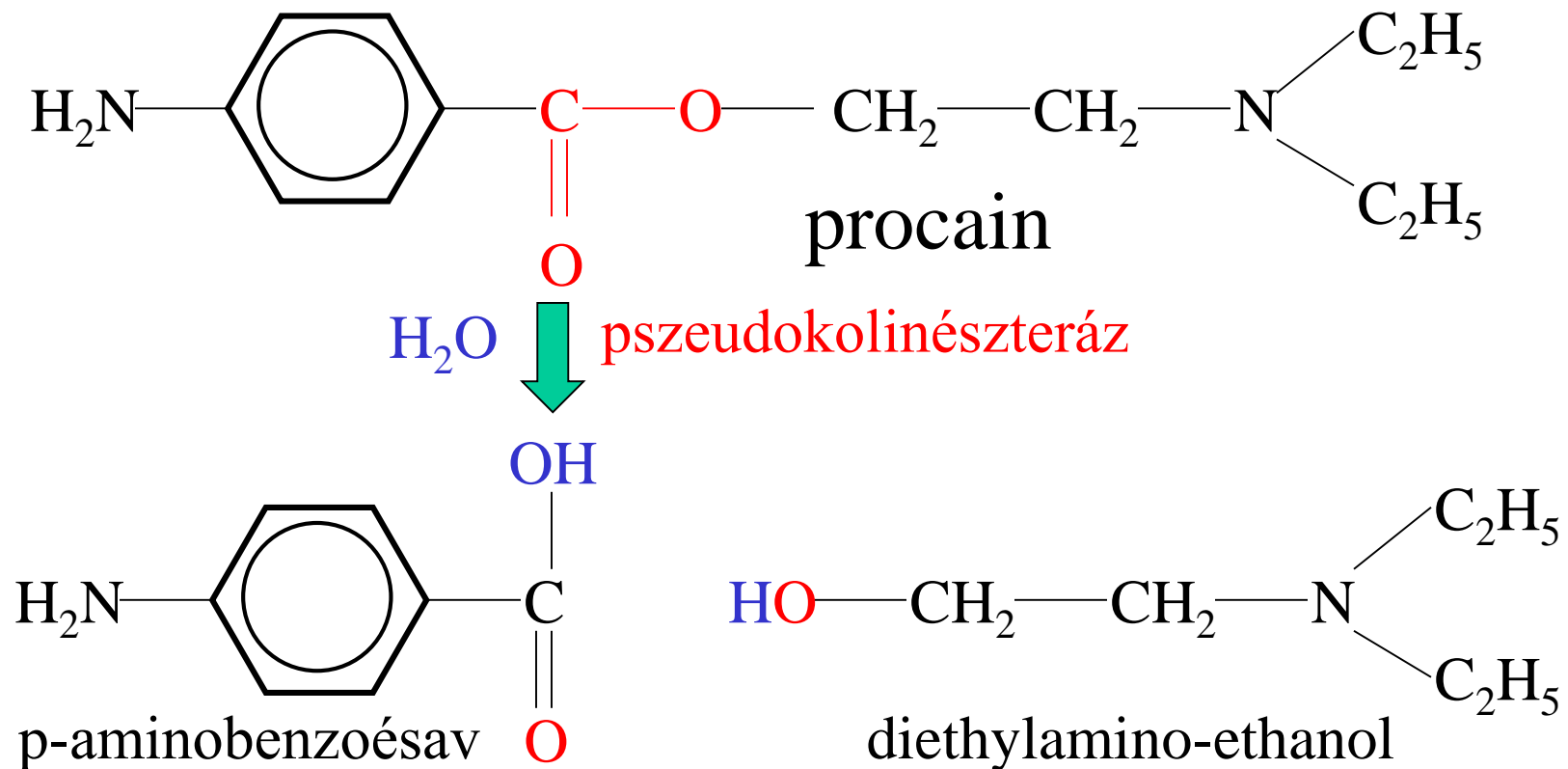
Farmakokinetikai tulajdonságok (Metabolizmus)

- Észter analógok

Plazma és szöveti kolinesztéráz (kivéve cocain).

CSF – nincs észteráz aktivitása (kidiffundálással szűnik meg a hatás)

Atípusos plazma kolinesztéráz (redukció vagy hiány).

Farmakokinetikai tulajdonságok (Metabolizmus)

- Amid analógok:

P450 izoenzimek: hidroxilezés, N-dezalkilezés, Metilezés
→ vízoldható metabolitok (vesén keresztül).

Metabolizmus sebessége: prilocaine > lidocaine > mepivacaine > ropivacaine = bupivacaine > levobupivacain.

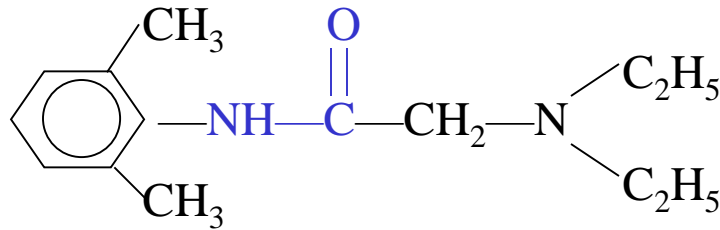
Gyors: prilokain

Közepes: lidokain, mepivacain

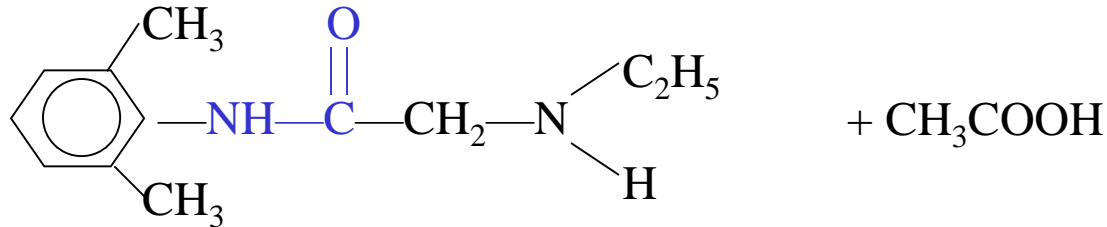
Lassú: ropivakain, bupivakain, articaín

A vesén keresztül eltávolításukat a savas közeg gyorsítja.

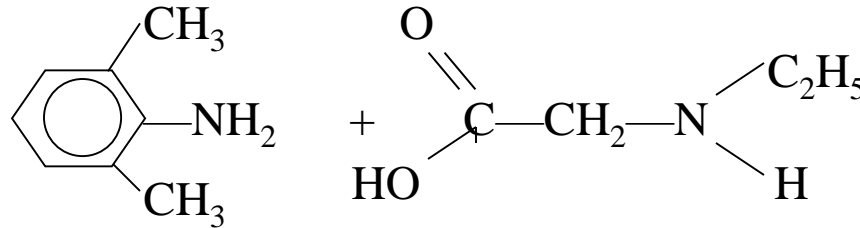
A lidocain metabolizmusa

N-dealkilálás

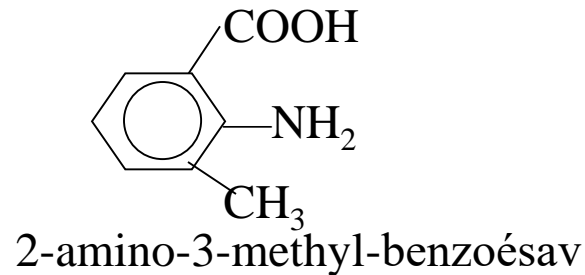
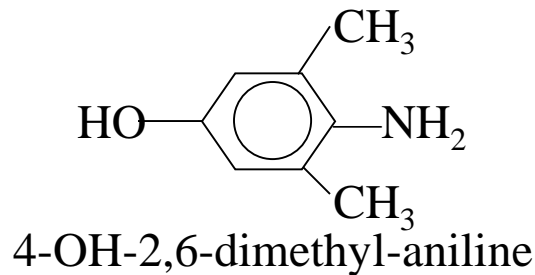
Hidrolízis

xylylidine

ethylglycine

Oxidáció

KLINIKAI FELHASZNÁLÁS

- Fogászat
- Szemészeti-, urológiai, otolaringológia, gastroenterológia beavatkozások
- Szülészet (szülészeti analgézia és anesztézia)
- Diagnosztikai eljárások (fájdalomcsillapításra pl. arthroscopia).
- Égési sérülések
- Torok fájdalom

AZ ALKALMAZÁS FORMÁI

Anesztézia formája	Hatás helye	Indikáció	Gyógyszerek
Felületi	Bőrben levő idegvégződések, mucosus membránok	Fogászat Szemészet Bőrgyógyászat Sebészet Diagnosztika	Tetracain Lidocain Prilocain Benzocain
Infiltrációs	Szubkután idegvégződések	Fogászat Sebészet	Lidocain Bupivacain Articain procain

A helyi érzéstelenítőket kéz- és lábujj, orr, fül és penis érzéstelenítésekor adrenalin alkalmazása ellenjavallt.

EMLA (Eutectic Mixture of LAs): prilocain+lidocain

AZ ALKALMAZÁS FORMÁI

Anesztézia formája	Hatás helye	Indikáció	Gyógyszerek
Vezetékes (regionális)	Kevert ideg	Fogászat Sebészet (végtagok, bordák) Fájdalomcsillapítás (plexusblokád)	<u>Lidocain</u> Bupivacain Articain Mepivacain <u>Prilocain</u>
Iv. regionális		Felső végtagi sebészet	procaïn
Spinális⁺⁺	Gerincvelő subarachnoideális tér	Nőgyógyászat Urológia Sebészeti anaesthesia	<u>Bupivacain</u> Levobupivacain Ropivacain
Epidurális	Spinális ideggyökök	Szülési fájdalom Posztoperatív fájdalom	Prilocain Lidocain

Sebészi anesztézia: infiltrációs, kis és nagy idegblokád, epiduralis blokád és arthroscopia.

⁺⁺Hiperbárikus oldat- Izobárikus oldat.

HELYI ÉRZÉSTELENÍTŐK: NEMKÍVÁNATOS HATÁSOK

1. KIR hatások

- izgalmi állapot (nyugtalanság, szédülés, látási, hallási zavarok, remegés, tremor klonusos görcsök)
- izgalom után depresszió (légzési elégtelenség).

Toxicitás korai tünete: száj körüli, nyelv zsibbadtság, fémes íz.

2. Kardiovasculáris hatások

Szív:

- (-) chronotróp: bradycardia, ventrikuláris fibrilláció, szívroham
- (-) dromotróp: AV blokk
- (-) inotróp

kivéve cocain: indirekt sympath.

Ér: arteriolás dilatáció

HELYI ÉRZÉSTELENÍTŐK: NEMKÍVÁNATOS HATÁSOK

3. Simaizom hatások

közvetlenül spazmolitikus hatás

spinalis, epiduralis anesztézia: szimp. rendszer gátlásán keresztül

paraszimpatikus túlsúly

4. Hatás a motoros véglemezre és a ganglionra

kis dózisban – fokozzák depolarizáló & nem-depolarizáló

izomrelaxánsok hatását is (VGSC gátlás – prejunkcionális hatás)

nagy dózisban – aspecifikus nAChR blokk

5. Túlérzékenységi reakció

Dermatitis, asthma, anaphylaxias shock –

észterszármazékoknál gyakoribb + keresztallergia!

6. Toxikus hatások

kp. idegrendszeri és kardiovasculáris hatások

szédülés, hallási, látási zavarok, fülzúgás, álmoság, zavartság, remegés,

vérnyomás csökkenés, szív működési zavarok, görcsök

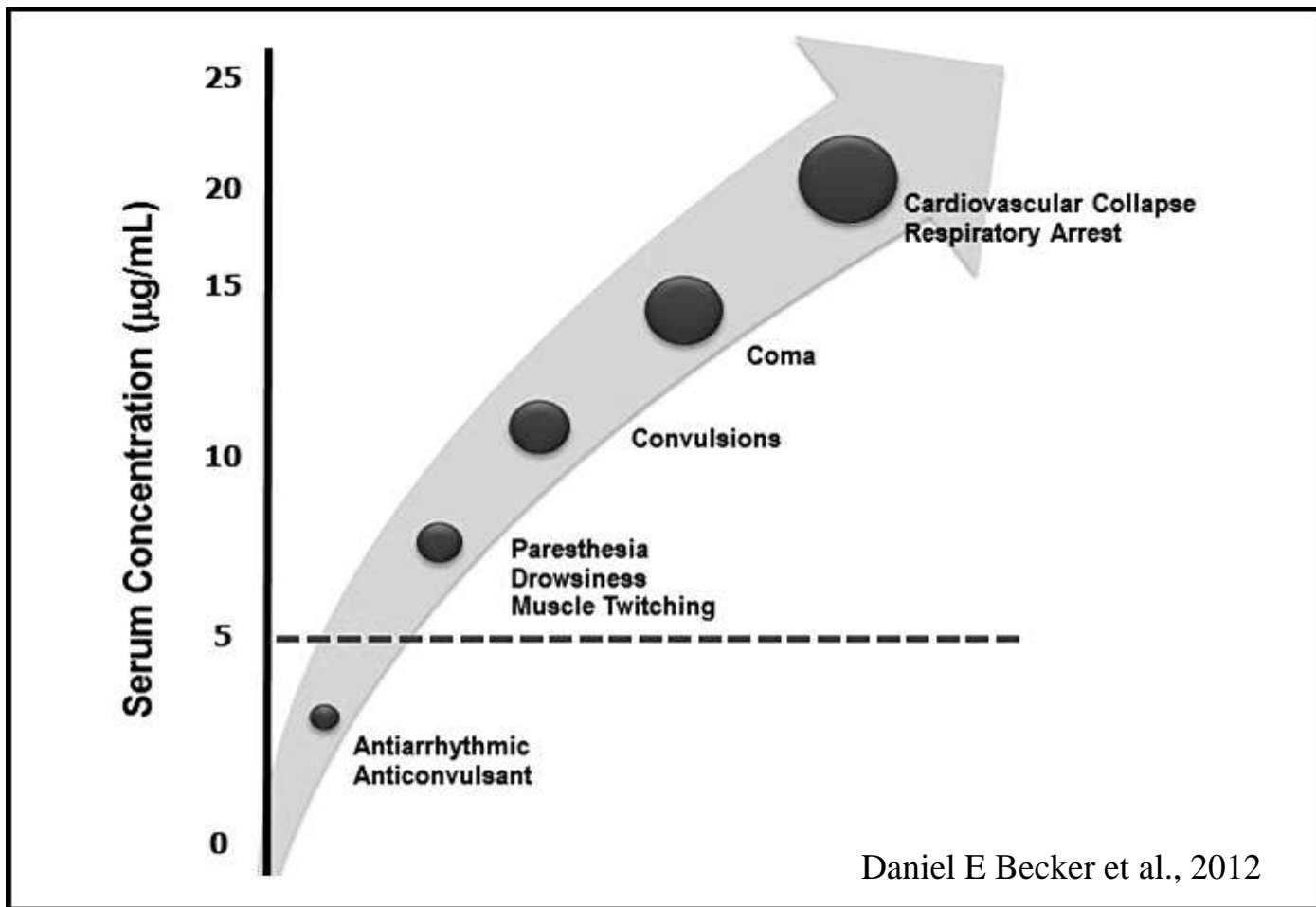

HELYI ÉRZÉSTELENÍTŐK: NEMKÍVÁNATOS HATÁSOK

Tranziens neurológiai tüneteket (TNS, Transient neurologic symptoms) .

Jellemzői: fájdalmas állapot a lidocain spinális adagolás után (fenékben, combban, esetleges kisugárzik az alsó végtagokra).

Megjelenése: néhány órával a spinális érzéstelenítés után kezdődik és kb. tíz napig tart.

Lidocain hatás (concentráció függvényében a vérben)

Toxikus reakció kezelése:

- görcsök esetén: oxigenizáció fenntartása, a görcsök megszüntetése és a keringés támogatása
  - beteg vízszintesbe helyezése, szabad légutak
  - szükség esetén asszisztált lélegeztetés
  - iv. görcsoldó (15-20 mp után): iv. tiopentál/diazepám
  - Cardiovascularis depresszió: 5-10 mg efedrin iv. (ism.: ha kell, 5-6 perc múlva) (gyerek: epinefrin)
  - szívmegállás: újraélesztés

Hatóanyag	Toxicitás
Procain	+
Tetracain	+++
2-chloroprocain	+

Lidocain	+
Mepivacain	++
Bupivacain	++
Levobupivacain	+
Ropivacain	+
Etidocain	+
Articain tiofen gyűrű+ észter	+
Prilocain	+

Farmakodinámiai kölcsönhatások

Összes helyi érzéstelenítő	MAO gátlók	Cardiovascularis változások
	triciklikus antidepresszánsok	Cardiovascularis változások (katekolaminok miatt)
	Antiaritmiás szerek	szívritmus zavarok
	alkohol	legzésdepresszió
	vázizom relaxáns	Növeli a helyi érzéstelenítők hatását
Lidokain	antiepileptikus szerek	növeli a szív és a központi idegrendszeri mellékhatásokat

Farmakokinetikai kölcsönhatások

Összes helyi érzéstelenítő	anticoagulánsok, NSAID	Vérzés (metabolizmus megváltozása)
Prokain	szulfonamidok	S hatás csökken
Amid származékok	rák, MI, uremia	plazmafehérjékhez kötődés
	trauma, dohányzás	
	orális fogamzásgátlók	
	újszülött	Plasmafehérje deficiencia
Ropivacaine	alfentanil, midazolam	Csökkent R metabolizmus
	fluvoxamine, verapamil	
	theophylline, ketoconazol	
Lidocaine	halothan, propranolol	Csökkent L metabolizmus

AZ IDEÁLIS HELYI ÉRZÉSTELENÍTŐ

- Ne legyen szövetkárosodást okozó hatása
- Az ideg működést csak átmenetileg gátolja
- Kis szisztémás toxicitása legyen, terápiás conc.-ban
- A hatás gyorsan álljon be, de kellő ideig tartson
- Ne legyen inkompatibilis érszűkítőkkel
- A helyi érzéstelenítés különböző formáiban alkalmazható legyen.

Köszönöm a figyelmet